

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

Dansk-svensk

 Af [Lars Brink](#) 6. december 2010 • I kategorien [Ord](#)

Kjeld Kristensen har bedt mig causere om dansk versus svensk. Så hvorfor ikke begynde med begyndelsen, mit allerførste møde med svensk? Det var i sommeren 1953, hvor jeg sammen med min mor gjorde en rejse til Kullen. Vi steg ombord på skibet i Havnegade med kurs mod Helsingborg. Allerede her falder yngre medborgere af: København-Helsingborg? Kan det passe? Ja, dét kan det. En pragtfuld tur – heдебølge var det. Man kunne unde vor tids travle bro-trafikanter dén tur. Højdepunktet var, da vi fik Hven om styrbord og jeg helt uden revanchistiske følelser nød denne skønne ø. I dag ærgrer det mig, at vi aldrig fik den tilbage. Jeg har den teori, at kongerne efter 1658 sagtens kunne have taget Hven, men at de var bange for at blive til grin i Europa, hvis de udrustede hær og flåde blot for en så lille ø.

I Helsingborg gik turen videre med bus til Mølle. Her havde jeg så min første oplevelse med det svenske sprog. Selvom svenskerne var stive (stilige, som det så misforstået hedder), var de ikke bange for at henvende sig til en purk på syv år. Jeg forstod ikke ét ord! Min mor måtte oversætte alt. – Når jeg senere har mødt formuleringen, at svensk og dansk i virkeligheden er *dialekter* af samme sprog, har jeg tænkt tilbage på bussen. Hvis kriteriet for »dialekter« er, at man umiddelbart kan forstå hinanden, måske med stort besvær – og noget andet kriterium er aldrig seriøst foreslået – så er dansk og svensk bestemt to sprog. Jamen, din mor forstod jo svensk, vil nogen sige. Jo, men hun havde også stor træning, bl.a. fra et længere ophold på Stockholms daværende Barnavård; og hvis træning er okay, så er dansk og rumænsk også to dialekter af samme sprog. Det er netop det givende ved undervisningen i dansk for svenskere, at de først ingenting forstår (specielt dem fra Norrland og Ålandøerne), og at de dernæst får dundrende hovedpine, når hjernen begynder at arbejde med de mange systematiske forskelle, for så, efter ganske få lektioner, pludselig at begribe det meste, hvis man taler klart og tydeligt.

Allerede efter få dage på Kullen fattede jeg lidt. Vi sejlede bl.a. rundt om Kullen i turistbåd. Vi inspicerede dét sted, hvor Palnatøke foretog et stejlt styrtløb på ski, og vi besøgte forskellige klippeformationer. Turistføreren sagde: »Detta är Kullamannens nåsa. Detta är Kullamannens hatt.« Og dét forstod jeg.

I skolen var jeg meget interesseret i svensk. Vi fik det i 7. skoleår. Det fascinerende var at møde et sprog, der var så tæt på dansk (altså i dets skrevne form), at man, som det er blevet sagt, stod over for et sprog, som dansk ligeså godt *kunne* have udviklet sig til. Desuden var svensk komisk i modsætning til engelsk. Det er jo ikke morsomt, at bukser hedder *trousers*, men det er komisk, at nogen kalder dem *byxor*, for dét kan man ikke lade være med at opleve som en forkrampet afvigelse fra dansk. Og vice versa.

I min mellemskoleklasse gik der en svensker. Hun und slog sig ikke for at fortælle mig, at min svenske udtale i svensktimerne lød rædselsfuld. Det rystede mig egentlig ikke, for jeg var helt klar over, at jeg manglede rollemodeller. Kullen lå mange år tilbage, og vores svensk lærere (som jo var dansk lærere) lagde ingen som helst vægt på udtalen bortset fra ét eneste punkt, den »bløde« udtale af *g* og *k* foran fortungevokal. De sagde fx *[du 'gamla, du 'fri:a, du 'fjælho:ga 'no:']*. I gymnasiet begyndte jeg at se svenske film, særlig dem med forfriskende bade i dybe skovsøer, ikke mindst Bergmans tidlige, og jeg fandt da min rollemodel i Jarl Kulle. Men jeg fik snart at vide, at han egentlig var skåning og havde ændret sit sprog til et ædelt skuespillersvensk. Det fortænker jeg ham ikke i, men kunstigt sprog er ikke min sag, så jeg droppede Kulle. Da jeg senere kom til Stockholm og første gang gik i Dramaten, slog det mig, at dét svensk, jeg hørte, var klart afvigende fra det, jeg hørte i byen, både hos høj og lav. Jeg spurgte nogle universitetskolleger, om de ikke syntes, det var et mærkeligt svensk. Næh, det gjorde de egentlig ikke. Denne oplevelse må ikke forveksles med oplevelsen af kunstigt sprog i gamle film. Her er Danmark og Sverige helt på linje. Men min teateroplevelse var jo ikke et dyk ned i fortiden. Jeg er desværre aldrig kommet videre med dette svenske Bühnensprache.

Men så en dag kom chancen for en 1. classes rollemodel. Jeg så i avisen, at selveste Gustav V kom i fjernsynet. Det viste sig at være et lille klip fra indvielsen af Bromma Lufthavn i 1936. Til min skuffelse var den 78-årige konge hæs, havde upræcis artikulation og, interessant nok, bagtunge-r, skønt han var opvokset i Stockholm (han var sikkert den sidste med dette gamle adelsmærke). Han sagde omtrent: »Härvid förklarar jag fuggjatsen för öppen.« Det kunne jeg heller ikke bruge.

Men til sidst kom jeg efter det. Jeg har Margareta Westmans ord for, at mit svensk lyder som ægte svensk, og dét har andre også sagt. Men desværre er der ingen, der mener, at jeg netop kommer fra déres sogn. De placerer mig langt fra deres hjemstavn. Lad os bare filosofere lidt over, hvorfor det er så umådelig svært at efterligne et sprogs udtale perfekt. Herregud, der ér kun ca. 45 sproglyde + et intonationsmønster og så evt. et par ordtoner. Man skal dertil kende udtalen af sprogets 100 almindeligste ord. Så kan man illudere svensker. Men selv de største skuespillere kommer til kort. Den amerikanske skuespiller Dick van Dyke blev berygtet for sin cockney-accent i Mary Poppins (og dér er der endda tale om to dialekter), og Meryl Streep rammer i Karen Blixen-filmen temmelig langt fra målet, når hun efterligner Karen Blixens engelsk med dansk accent. Det har ingen kunstnerisk betydning, men man kan høre, at hun gør sig gevaldig umage. Hvorfor skal det være så svært? Altså for voksne. Hvorfor er 15-årige meget darligere til

Svensk-Dansk Ordbog af Kjeld Kristensen. JP/Politikens Forlag 2010. 48.500 opslagsord.

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærere: Tosprogede børn bliver sprogligt forsoemt www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde fårter på universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller målmand – hvilket ord er bedst? Dansk Sprognævn dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Ord'

Behövs ett nytt pronomen?

Ordbog over det danske Sprog

Coole Songs Downloaden – om engelsk påvirkning af dansk og tysk Sociologisk leksikon

Nye kommentarer

Maj-Britt Kent Hansen til 1

Ruben Schachtenhaufen til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

Niels Larsen-Ledet til Er det forkert at splitte sammensatte ord?

william fich til Jødiske efternavne

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Jens Michael Kofod-Hansen til Nytårsfortsæt

Herluf Hansen til Ded borrihjolmska måled

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?

Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish

Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet

det end 5-årige? Hvad har Gud eller Darwin ment med at lade denne imitationsevne forfalde fra ca. 13-årsalderen? Hvordan kan der være overlevelsseværdi i at *miste* en evne?? Man kan ikke andet end få den mistanke, at evolutionen har »villet« skabe et klart kenetegn på *dem* og *os*! Eller villet umuliggøre perfekt spionage. Uha. Vi nærmer os dybt kontroversielle emner, som vi hurtigst muligt vil forlade.

Og dog. Vi kan måske lige tillade os at nævne mine kolleger på Stockholms Universitets forhold til kollegerne i Uppsala. Det var ikke godt. Her var der *dem* og *os* for fuldt tryk. Stockholms Universitet er vokset ydmygt ud af Stockholms Tekniske Højskole i ny tid. Uppsala er Sveriges bedste og Nordens ældste universitet oprettet i 1477. (Men som Palle Lauring altid tilføjede: Chr. I var den første i Norden, der fik paven *tilladelse* til et universitet). Modsætningen mellem Uppsala og Stockholm kom helt bag på mig. Var jeg ikke kommet til verdens mest lighedshysteriske land? Det gik så vidt, at førnævnte Margareta Westman stillede sig uvidende an, da jeg en dag citerede et par strofer af Glunterne; hun så irriteret ud, men da jeg spurgte, om hun virkelig ikke kendte forfatteren, svarede hun henkastet: »Är det nån kille från Uppsala / Er det en gut fra Uppsala?«. Sådan var tonen. Men egentlig var det typisk nok. Man må godt sparke oftefter i Sverige, men ve dig, om du sparker nedefter.

Efterhånden som jeg boede i Stockholm som dansk lektor blev jeg selvfølgelig bedre til svensk. Mit største problem var *de lumske ligheder*. Jeg fører en udpræget vejrmøllekamp mod det nu helt dominerende udtryk: *falske venner*. Fordi dets pålydende betydning passer ad skoven til. To venner ligner jo ikke specielt hinanden i det ydre, de vil derimod typisk have en vis åndelig overensstemmelse. Altså stik modsat de *sprogligt* falske venner. Det eneste forsonende er, at det på engelsk har en god allitteration. Men den er jo gået tabt i dansk. Valfrid Palmgren og Ellen Hartmann begik en genistreg, da de dannede udtrykket *lumske ligheder*, der præcis siger, hvad det er, og rummer et ligeså fint bogstavrim. Selve deres projekt, bogen »Farlige Ord og Lumske Ligheder«, er derimod fuldstændig misforstået. Den er på 260 sider, men hvis der virkelig er så mange lumske ligheder, hvorfor så rumme dem i en særlig ordbog? De står jo allesammen i den almindelige ordbog. Ingen vil prøve at lære så mange lumske ligheder udenad. Men så mange er der heller ikke. For en masse er kun lumske for danskere og en masse kun for svenskere. Hvis nemlig et ord er omtrent ens i de to sprog og har samme grundbetydning i begge, men dertil eksklusivt har en særlig betydningsvariant i det ene, så er det jo kun lumsk for dem, der ikke har ekstrabetydningen.

Et eksempel: *spark* anføres i svensk med 4 betydninger, i dansk kun med 2, nemlig 'et spark' og 'fa sparket'. Men dét er jo ikke lumsk for svenskeren (bortset fra den lille kønsforskel). Svenskeren vil kun møde dansk *spark* i to betydninger som han udmærket kender. Danskeren kan derimod risikere at møde *spark* i betydningen 'sparkstøtting' eller 'løbehjul'. Men her har de været alt for nøjeregnende. En liste over lumske ord skal kun rumme de *mest* lumske og ikke sprogets periferi. I betragtning af, at 'sparkstøtting' også hedder *sparkstøtting* på svensk og 'løbehjul' også hedder *sparkcykel* eller *sparkhjul*, er risikoen for misforståelse på dette punkt meget lille. I andre tilfælde opererer forfatterinderne med alt for grove ligheder. De anfører svensk *streta* 'ase og mase' og dansk *stritte* (der på svensk hedder *stå i alla väder* m.m.) som en lumsk lighed. Rent bortset fra at konteksterne vil være overordentlig forskellige, er selve ligheden for lille. Og sådan er det hele vejen. Enhver vil kunne se, at disse eksempler er typiske.

Dét er ærgerligt, for lumske ligheder, netop mellem nabosprog, er meget vigtigt. Et eksempel viser det. Engelsk *cousin* bliver normalt ikke misforstået sådan, at danskere tror det betyder 'kusine', for vi har alle *lært* engelsk i skolen. Et nabosprog *lærer* man ikke i skolen, man *gætter* sig frem på grundlag af lighederne. Og derfor tror alle journalister, at svensk *kusin* betyder 'kusine', om så vedkommende har fuldkæg. Alle journalister burde have tilsendt en *kort* liste over de lumske ligheder.

Det er umuligt ikke at gå i vandet, hvis ordenes betydning er så forholdsvis beslægtet, at konteksten ikke hjælper. Jeg gik (naturligvis) i vandet, første gang jeg skulle købe purløg, og så, at der var tilbud på *purjolök*, som betyder porrer – og *dém* er jeg ikke så vild med. Jeg fandt så ved selvsyn ud af, at purløg hedder *gräslök*. Det er også umuligt første gang at begribe, at *karamell* betyder 'bolsje', og for Svensson, at dansk *karamel* betyder 'kola'. Derimod er *kola/cola* kun meget lidt lumsk. *Kola* betyder 'cola' på svensk – Svensson har altså ingen problemer, men Svendsen har sådan teoretisk problemer, fordi *kola* altså også betyder 'karamel'. (Og det kan for øvrigt på svensk også hedde *karamellkola*). Dét er ikke nær så lumsk, fordi betydningsforskellen er stor. *Han tog fram fyra kolor ur fickan* kan jo ikke være være 4 colaer, desuden *drikker* man cola, det er sjældent, at folk sutter på den.

Men da jeg hovmodigt troede, at nu kunne jeg alle de lumske ligheder, blev jeg alligevel en dag offer for en lighed af ufattelig lumskhed.

Jeg skulle købe cigaretter. (Jeg skynder mig at sige, at det ikke var til mig selv!). Jeg gik til kiosken og sagde på mit bedste svensk: »Tjugo Prince!« Kioskejereren tøvede et øjeblik... »Alltså två limpor?« spurgte han fornøjet. En limpa som bekendt et svensk franskbrød, men det er også en karton cigaretter. Den gode mand troede altså, at jeg skulle have 20 *pakker* = 2 kartoner = 400 cigaretter, men jeg skulle kun have 20! – I Danmark har vi 20-styks-pakker og 10-styks-pakker (og i min barndom sågar 5-styks-pakker). I Sverige og de fleste udlænde er der kun 20-styks-pakker på markedet. Men dét betyder, at det er lav-bevidst, præcis hvor mange stykker der er i en pakke, og den, der beder om 20 stykker er ligeså nøjeregnende, som man ville være i Danmark, hvis man bad om »50 Tordenskjold« i stedet for en æske tændstikker.

Lars Brink

professor i dansk sprog & litteratur

Læs også:

1. [Svensk-Dansk Ordbog](#) I oktober 2010 udkom Svensk-Dansk Ordbog på Politikens Forlag. Det er en stor, helt nyudviklet ordbog der er tænkt som afløser for Valfrid Palmgren Munch-Petersen og Ellen Hartmanns store svensk-danske...
2. [Er dansk sværere at tilegne sig end svensk?](#) Det høres ofte at dansk er svært for udlændinge. En tværsproglig undersøgelse baseret på 18 sprog peger på en svær begyndelse også for danske babyer. Undersøgelsen er baseret på de...
3. [Svensk kamp mod engelsk sproginperialisme](#) Den svenske forening Språkförsvaret går i en ny bog til kamp mod anglicisering, som man frygter fører til et "snigende sprogskifte", hvor engelsk overtager domæne efter domæne til skade for...
4. [Svensk tv-serie om verdens sprog](#) Svensk UR - UtbildningsRadion - er i gang med en serie på i alt otte tv-udsendelser á 26 minutters varighed om "Verdens sprog". De bliver sendt på Kunskapskanalen og på...

Artikler om

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk

Biblen bogstaver børn Danmark **Dansk** Dialekter

engelsk esperanto Formidling fransk identitet

konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk **Ord**

ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion

romanske sprog russisk Sjøv skriftsprog sprogdød Sproggeografi

sprogkort **Sprogpolitik** sprogteknologi

svensk truede sprog tv tyrkisk tysk **Udtale**

Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
juli 2018	Ethnologue: Languages of the World
juni 2018	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
maj 2018	LL-Map: Language and Location
april 2018	Minority Rights Group
marts 2018	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2018	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
januar 2015	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
december 2014	
november 2014	
maj 2014	
marts 2014	
februar 2014	
oktober 2013	
august 2013	Bogstavlyd
marts 2013	Dansk sprognavn
januar 2013	Den danske ordbog
december 2012	Dialekt.dk
november 2012	dk.kultur.sprog
oktober 2012	Korpus.dk
september 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
juli 2012	Ordbog over det danske sprog
juni 2012	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
maj 2012	Sproget.dk
april 2012	Svenska Akademien
marts 2012	Ø (Schwa.dk)
februar 2012	
januar 2012	
december 2011	
november 2011	
oktober 2011	
september 2011	
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
august 2010	
juli 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	

Tagget med: [Dansk](#), [Ord](#), [ordbøger](#), [oversættelse](#), [svensk](#)

1 kommentar

Mikael Parkvall

6. december 2010 • 17:50

“Lumske ligheder” — ett fantastiskt uttryck, som bibehåller engelskans alliteration, och dessutom fungerar utmärkt även på svenska! Jag tackar för förslaget, och ska genast anamma detta!

[Svar](#)

februar 2010
januar 2010
december 2009
november 2009
oktober 2009
september 2009
august 2009
juli 2009
juni 2009
maj 2009
april 2009
marts 2009

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.